

Milan Micić

Sekretarijat za kulturu i javno informisanje Pokrajinske Vlade, Novi Sad

milan.micic@vojvodina.gov.rs

SEOBA I IDENTITET- LIČKI KOLONISTI U BANATU 1920- 1941

Apstrakt:U radu se govori o promenama u identitetu ličke kolonističke zajednice , čije jezgro je činio srpski ratni vetaran - dobrovoljac,prilikom seobe u Banat 1920- 1941 god.Kolonizaciona politika Kraljevine SHS(Jugoslavije) putem kolonista, čija su osnova bili kolonisti iz Like,težila je da u Banatu izmeni etničku sliku i zaštiti jugoslovensko-rumunsku granicu. U kolonistima , koji su smatrani ljudima nove države u Banatu, zato se razvijalo osećanje izabranosti i posebnosti u odnosu na zatečeno okruženje,a državne vlasti u njima pojačavali su osećanje „ nacionalne misije“ na prostoru Banata.Teškoće kolonista u procesu kolonizacije uticali su na njihovo okupljanje na zavičajnoj osnovi i jačanje zavičajnog identiteta što je bio čest razlog sa sukobe u novim naseljima među različitim zavičajnim grupama.Usled procesa modernizacije i akulturacije, odrastanja prve kolonističke generacije u novim naseljima, posle 1935. god., razvilo se osećanje novog lokalnog identiteta vezanog sa prostor same kolonije.

Ključne reči:Lika, Banat,seoba, kolonista,identitet

Kolonizaciona politika Kraljevine SHS u Banatu težila je zaštiti novoformirane jugoslovensko - rumunske granice, izmeni etničkih odnosa u uslovima relativne srpske većine i dovođenja u Banat stanovništva odanog novoj državi (srpskih ratnih veterana-dobrovoljaca iz dinarskih krajeva Kraljevine SHS i optanata iz Mađarske i Rumunije).Naseljavanje kolonista u Banatu bio je deo kolonizacione politike novostvorene jugoslovenske države kojim je naseljavano srpsko stanovništvo ka granicama Kraljevine SHS (Mađarska, Rumunija, Bugarska, Albanija) odnosno u Banatu, Bačkoj, Baranji, Sremu, Slavoniji, Kosovu, Metohiji i Makedoniji.

Srbi iz Hrvatske, najvećim delom iz Like, mahom srpski ratni veterani-dobrovoljci, bili su naznačajniji kolonizacioni izvor za novostvorenih 35 banatskih kolonija u kojima je uoči Drugog svetskog rata živelo oko 30.000 ljudi.¹Na kolonizaciji Srba iz Hrvatske, pre svega iz Like, posebno su insistirali, vođe Srba iz Hrvatske i značajni političari Jugoslovenske demokratske stranke iz Banije Svetozar i Milan Pribićević što je izazivalo podozrenje i optužbe njihovih političkih protivnika iz redova Narodne radikalne stranke koji su 1928 god. govorili za S.Pribićevića da je „ pola Like naselio u Vojvodini“.² „ Među naseljenicima najviše je Ličana“ pisala je beogradska „ Politika“, 29.9.1920. god. u članku „ Kolonizacija na severu“,a isto glasilo 23.2. 1922. god. tvrdilo je da se“ po već jednom osveštalom pravilu zemlja daje samo Ličanima“ govoreći o naseljavanju poseda Ladislava Baćanijija kod Banatskog Arandjelova, u severnom delu Banata.³Sinonim za kolonistu u prvoj fazi kolonizacije bio je „ Ličanin“pa su srpski starosedeooci iz Srpske Crnje na veleposedu Andrije i Aleksandra Čekonića, najvećem i najznačajnijim kolonizacionom objektu u Banatu (posed od 34.424 k.j. zemljišta) sve koloniste nazivali Ličanima.⁴

Prenaseljenost sela u Lici, teško materijalno stanje posle „ Velikog rata“, hronična poluglad i glad 1921- 1923 god. terali su srpske ratne veterane – dobrovoljce ,kojima je za vreme rata srpska vlada obećala 5 hektara zemlje, u seobu ka Banatu.“Kad smo demobilisani i došli našim kućama našli smo stanje gore nego što se pretpostavljati može. Rat je sve poništio i upropastio bio i naše stanje i naših porodica je takvo da nikakvih

¹ M.Micić, *Razvitak novih naselja u Banatu 1920 – 1941*, Novi Sad 2013

² S.Bjelica, *Radikali u Vojvodini 1919- 1929*, Beograd 2005, 31

³ *Politika*, 29.9 1920, 23.2. 1922

⁴ M.Micić, *Prve decenije trajanja*, Zrenjanin 1997, 22

sredstava za život nema“. pisala su četiri dobrovoljca iz Bruvna, kod Gračaca, ministru unutrašnjih poslova Kraljevine SHS Ljubi Davidoviću 23.oktobra 1919. god.⁵Oskudica u hrani 1921- 1923 god.koja je osećala u Lici ⁶neposredno je podstakla masovnu seobu u tim godinama ka Banatu, a do kraja kolonizacionog procesa 1941. god. trajala su pojedinačna doseljavanja, ali i iseljavanja iz banatskih kolonija ka većim gradovima ili usled neprilagođenosti uslovima kolonizacije trajao je povratak dela kolonista u Liku.

Kolonisti iz Like naseljeni su na veleposedima banatskog plemstva kojem je u procesu agrarne reforme oduzeto zemljište, na području manjinskih političkih opština (nemačkih, mađarskih i rumunskih) kao jedna vrsta „kontrolnog faktora“ u odnosu na manjinske zajednice prema kojima nova jugoslovenska država nije gajila poverenje.Kolonisti iz Like učestvovali su u zajednici sa drugim zavičajnim grupama u formiranju deset najbrojnijih kolonija u Banatu ⁷ skoncentrisanih uglavnom oko dva najznačajnija kolonizaciona prostora, duž i oko pruge Žombolj – Veliki Bečkerek (današnji Zrenjanin) gde je 1939. god. u sedam kolonija živelo 17.006 stanovnika (ili 59,9% svih kolonizovanih u Banatu) i oko Mariolane (današnje Plandište) gde je 1939.god. u sedam kolonija živelo 6.036 stanovnika ili 21,1% svih kolonizovanih u Banatu.⁸Tako je od 1.026 porodica nadeljenih zemljom u koloniji Banatsko Karađorđevo iz Like je bilo 682 porodice ili 66% dok su 34% kolonije činili kolonisti iz Bosne, Hercegovine, Crne Gore i Banata;⁹u koloniji Aleksandrovo od 960 naseljenih porodica iz Like je bilo 304 ili 31,6%,a najveći broj kolonista činili su kolonisti iz Banata¹⁰;u koloniji Vojvoda Stepa koju su naselili kolonisti iz Bosne, Hercegovine,Crne Gore, Like, Banata i optanti iz Mađarske od 559 naseljenih porodica iz Like je bilo 97 ili 17,3%,¹¹a u koloniji Rusko

⁵ Arhiv Jugoslavije, f.96 Ministarstvo agrarne reforme, k.46, a.j.218

⁶ Glad se osećala i u Dalmaciji, Hercegovini, Bosni.T. Avramović, *Privreda Vojvodine 1918- 1929 s obzirom na stanje pre rata*, Novi Sad, 1965,74

„ Ja sam živeo u Lici sa pet članova porodice na tri rali kamena, a ne zemlje.Pa kad bih imao hleba za Božić rekao bih: Bogu hvala“, Dušan Ivančević, iz Poduma kod Otočca, jedan od vođa kolonista iz Like na posedu A.Čekonića u Banatu, 15.oktobar 1922,*Narodni list*, 5. novembar 1922. god.

⁷ To su sledeće kolonije: Vojvoda Stepa, Aleksandrovo, Banatsko Karađorđevo, Banatsko Višnjićevo, Rusko Selo,Banatski Sokolac, Miletićevo, Kriva Bara, Aleksandrov Gaj, Vladimirovac. U još tri kolonije nalazili su se kolonisti iz Korduna i Gorskog Kotara (Velika Greda, Mali Žam i Seleuš.)

⁸ M.Micić, n.d,568

⁹ M.Micić, *Iskušenje-živeti u koloniji*, Banatsko Karađorđevo 2008, 23

¹⁰ M.Cvetić, *Hronika Aleksandrova, Zrenjanin* 1998, 32

¹¹ M.Micić, *Prve decenije trajanja*, 18

Selo koju su naselili kolonisti iz Banata , Hercegovine, Crne Gore, Like i Bosne od 345 naseljenih porodica iz Like je bilo 70 ili 20,2% naseljenih.¹²

U uslovima hroničnog siromaštva doseljenika kolonista iz Like ušao je u jedan samo delimično organizovan kolonizacioni proces u kojem je osećao egzistencijalnu nesigurnost i svo vreme kolonizacionog procesa pokušavao da dosegne egzistencijalni minimum(izgrađena kuća, dovoljno hrane , zdravlje ukućana) Po doseljavanju (1921-1923 god.) kolonista je boravio u privremenom smeštaju u zgradama bivših veloposedničkih majura u neadekvatnim higijenskim, stanbenim i zdravstvenim uslovima što je dovodilo do masovnog umiranja kolonista , naročito dece do dve godine.U periodu 1922- 1925 god. u Banatskom Karađorđevu , gde su kolonisti iz Like činili 2/3 naseljenika, umrlo je 478 doseljenika od čega dece do dve godine 378 ili 79%.¹³“ Pri ulasku u spahiluk sada nazvan Miletićevo, groblje sa mnogo krstača“ napisao je Miloš Crnjanski u svom članku“ U obećanoj zemlji“ u beogradskoj Politici 25. 10.1923. god.“ Deca Ličana umrla pri naseljavanju“ konstatovao je M.Crnjanski.¹⁴Hronično siromaštvo,česte bolesti u porodici,nedostatak poljoprivrednih radila i alata, muzne i vučne stoke, ljudske i stočne hrane,teskobna i nehigijenska kuća, strah od gladi, nesiguran posed čiji su vlasnici kolonisti postali na kraju kolonizacionog procesa (1937-1940 god.), bili su slika života jedne kolonističke porodice. Seoba iz Like u Banat čiji je sam čin predstavljao identitetski diskontinuitet uz hronično siromaštvo koloniste činilo je od kolonističke jedinke jednu deharmonizovanu egzistenciju.

Kolonista sa prostora Like došao je u Banat kao čovek sa već izraženom mobilnošću koja nije proizilazila samo iz iskustava „ Velikog rata“ već, kod najvećeg broja ličkih kolonista, i iz iskustva dugododišnje pečalbe u SAD.Seoba u Banat kod ličkog koloniste bila je samo deo već duže vremena izražene lične dinamike, ali ako su prethodne promene bile privremene i ograničene, gradnjom kuće u Banatu čin kolonizacije činio se trajnim. Promene koje su seobom u Banat zapljuskivale kolonistu iz Like takođe su bile dramatične.Prelazilo se iz stočarske kulture u ratarsku- stočar, industrijski radnik i rudar iz SAD, kao i ratni vetaran , trebao je u Banatu da postane

¹² M.Micić., Jedna kolonija u Banatu - formiranje ruskoselske kolonije 1920 – 1941, *Rusko Selo- prilozi za monografiju*, Rusko Selo 2012, 201

¹³ M.Micic, *Razvitak novih naselja*, 313

¹⁴ *Politika*, 25.10.1923. god.

ratar. Sledila je promena pejzaža, klime, vode, načina ishrane, odevanja, života u kući, prilagođavanja drugim uslovima rada i života; kolonista se selio sa poznatim ljudima iz poznatog prostora u potpuno nepoznat prostor gde je sretao narode sa kojima nije ranije živeo (Nemci, Mađari, Rumuni) različite po veri i jeziku i banatske Srbe koji su živeli u od njih različitom socijalom, privrednom i kulturnom miljeu a koji su ih doživljavali kao konkurente za nadeobu veleposedničke zemlje. Kolonista se osećao na prostoru kolonizacije usamljen, ugrožen i nesiguran u sukobu sa novim načinom života, ali i vlastima (upravnim, agrarnim, sudskim, policijskim), sa predstavnicima veleposednika koji su nameravali da ih potisnu sa nadeljenog im zemljišta, sa okolnim stanovništvom kao manjinskim tako i srpskim. Kolonista se nalazio u krajnje kontraverznoj poziciji čoveka koji je u Banatu bio simbol nove države, a koji se borio za osnovnu životnu egzistenciju i od te iste države bio samo povremeno i nedovoljno podržan. Zato je diskontinuitet koji je donela seoba u Banat a koji su osećali kolonisti iz Like najviše bio izražen u pojavi povećane konfliktnosti u odnosu na okruženje u koje su došli.

Strah i duboka nesigurnost bili su osnovna osećanja koloniste u Banatu, pogotovo u ranoj fazi kolonizacije. Da bi prevazišao sve nedaće u borbi za egzistenciju na novom prostoru kolonista se sabirao u svoje zavičajne zajednice koje su trebale da mu obezbede pomoć u hrani, radu, gradnji kuća, pomoć u poljoprivrednim radilima, novcu, zaštiti u odnosu na neprijateljsko i nepoznato okruženje, kao i u odnosu sa kolonistima iz drugih zavičajnih grupa sa kojima je kolonista iz Like gradio nova banatska naselja. Kolonista se zbijao oko „zemljaka“, rođaka i prijatelja iz rodnog kraja pojačavajući osećanje zavičajnog identiteta¹⁵ jer su zavičajne zajednice kolonista iz Like negovale pojačano zavičajno pamćenje. Kolonisti iz Like u novim naseljima zbijali su se zajednički se naseljavajući u pojedinim delovima naselja (tzv. „lički kraj“) i osnivajući svoje zasebne agrarne zajednice koje su imale funkciju ekonomsko-kreditnog pomaganja doseljenika. U njima se arhivirao jezik, običaji, hrana iz rodnog kraja (lički kupus, basa itd.), negovale se uspomene na Liku, a stariji ljudi i žene, koji su se unutar banatskih kolonija a još više van njih vrlo slabo kretali, postali su nosioci zavičajnog pamćenja. Međusobna solidarnost

¹⁵ Jedini kolonista iz Like u naselju Banatski Dušanovac bio je Ilija Smiljanić, iz Prokika, kod Otočca, koji je bio član agrarne zajednice ne u svojoj koloniji (kolonisti iz Bosne i Hercegovine) već u koloniji Banatsko Karađorđevo među „svojim zemljacima“. Arhiv Vojvodine, f.119 Savez agrarnih zajednica za Banat (1923-1952), k.47

prisutna u u zajednicama u Lici još više se učvršćivala i jačala u procesu kolonizacije. Ženidbe i udadbe, pogotovo u prvoj deceniji posle kolonizacije, odvijale su se isključivo u krugu zavičajne zajednice ili su se devojke iz Like udavale za ličke doseljenike u Banatu. Zavičajna i nacionalna distanca održavane su u tom pogledu u odnosu na druge zavičajne grupe ili manjinsko stanovništvo. U koloniji Rusko Selo, koje se nalazilo u okruženju mađarskog i nemačkog življa, u periodu 1922- 1941 samo je od 151 braka 35 brakova bilo iz različitih zavičajnih grupa ili 23, 1% a do 1930 god. samo je sklopljeno devet takvih brakova.¹⁶ Od 27 brakova sklopljenih u početnoj fazi kolonizacije (1921-1924) u koloniji Banatsko Karađorđevo 25 brakova sklopljeno je unutar ličke kolonističke grupe, a svega dva van nje sa kolonistima iz Bosne i Crne Gore.¹⁷ Do 1930. u koloniji Aleksandrovo bila su samo dva braka između pripadnika ličke i banatske naseljeničke zajednice.¹⁸ Pokušaj da se način života iz starog kraja (Like) prenese u Banat i da se u novim uslovima nastavi život kao u Lici bile su kuće brvnare koje su gradili kolonisti iz Like po doseljavanju donoseći građu iz rodnog kraja. Do 1928. god. u koloniji Banatski Sokolac kod Mariolane (Plandište) bilo je sagrađeno 49 kuća od čega su 32 bile brvnare ili 65,3%.¹⁹ U koloniji Miletićevo do 1935. god. bilo je izgrađeno 350 kuća od kojih su 38 bile brvnare ili 10,8%.²⁰ Kako je tekao proces akulturacije doseljenika iz Like na prostoru kolonizacije tako se u naseljima i smanjivao broj kuća brvnara a kuće su građene od tzv. "naboja" tj. tvrdo nabijene zemlje.

Jačanje zavičajnog identiteta imalo je funkciju zaštite od „pošasti kolonizacije“, ali i funkciju pozicioniranja pojedinca i grupe u banatskim kolonijama u procesu formiranja u odnosu na druge zavičajne kolonističke zajednice. U uslovima promene identiteta usled seobe u Banat zavičajni identitet je jačao i bio je spoljni povod za konflikt među različitim naseljeničkim grupama. Iza konflikta na zavičajnoj osnovi krilo se u banatskim kolonijama pozicioniranje viđenih pojedinaca, a preko njih i zavičajne grupe, u svim organima i institucijama u koloniji koje su mogle poboljšati uslove života u njima. Kolonista iz Like prepoznavao je kolonistu iz Zapadne Bosne i obrnuto ovaj njega

¹⁶ M. Micić, *Jedna kolonija u Banatu*, 237

¹⁷ M. Micić, *Iskušenje- živeti u koloniji*, 46

¹⁸ M. Cvetić, n.d., 119

¹⁹ N. Gaćeša, *Agrarna reforma i kolonizacija u Banatu 1918- 1941*, Novi Sad 1972, 306

²⁰ Istorijski arhiv Zrenjanin, f.105 Komisija za likvidaciju agrarne reforme Vršac (1933- 1936). k. Miletićevo

,i u kolonijama koje su zajednički formirali (Banatsko Višnjićevo, Banatski Sokolac, Miletićevo, Vladimirovac) nije bilo sudara na zavičajnoj osnovi, izuzev političkog jer su kolonisti iz Like bili glasači Jugoslovenske demokratske stranke, kasnije Samostalne demokratske stranke, a kolonisti iz Bosne glasači Narodne radikalne stranke.²¹ Konflikt niskog inteziteta odvijao se u kolonijama gde se susretalo više zavičajnih grupa (Rusko Selo, Vojvoda Stepa) i to između ličkih i hercegovačkih doseljenika,²² i tamo gde su bile dve veće zavičajne grupe (Aleksandrovo) sudarale su se banatska i lička zavičajna zajednica. U Aleksandrovu konflikt je imao dublja značenja jer su u naselju doseljenici iz Like bili u statusu dobrovoljaca, a kolonisti iz Banata kolonista s opštim uslovima; Ličani su bili monarhisti , dok je među Banaćanima jak bio levičarski uticaj.²³ Polje konflikta bile su pozicije u opštinskom, i školskom odboru, u udruženjima i društvima u koloniji, oko predstavljanja novog sela pred vlastima, oko dobijanja kvalitetnijih zemljišnih parcela, oko pozajmica i plaćanja poreza i taksi, do fizičkih i verbalnih sukoba u kafanama, na ulici itd.²⁴

Pojačano osećanje zavičajnosti nastalo kao dekonstrukcija identiteta usled seobe u nepoznat prostor otežavalo je homogenizaciju novih naselja i gradnju njihove lokalne prepoznatljivosti. Homogenizacija novih naselja formirala se na osnovu različitosti kolonija u odnosu na banatsko okruženja i potrebe novodoseljenog stanovništva koje je , bez obzira na sudare na zavičajnoj osnovi , gradilo institucije novih naselja. Atomizacija naselja na zavičajnoj osnovi sužavala je i onemogućavala funkciju kolonizacije odnosno njene ciljeve , a pre svega kako se govorilo „ nacionalizaciju severnih krajeva“. Vlasti Kraljevine SHS(Jugoslavije) , a i sami kolonisti, govorili su o „ nacionalnoj misiji“ kolonističkih naselja, o zaštiti banatske granice i izmeni etničkih odnosa u Banatu. Srpski ratni veterani- dobrovoljci u Banatu predstavljali su simbole i zaštitnike jugoslovenske države, a oni su se često kao takvi obraćali vlastima tražeći od nje finansijska sredstva za

²¹ “Izgleda da su ljubavi demokratske i radikalne Ličani i Bosanci” M. Crnjanski, Politika, 25.10. 1923.

²² O odnosima dve zavičajne grupe ličke i hercegovačke u koloniji Rusko Selo karakteristična je izjava Radeta Bjelice , koloniste iz Hercegovine od 16. maja 1935. god.

„Član sam prve agrarne zajednice ličanske iako sam Hercegovac. Ne dobijam zajmove što sam Hercegovac... Zaostao sam u njihovoj zajednici onda kada su se Hercegovci odvajali. Vidim većinom oni duguju Savezu do 20 – 30 hiljad i opet dobivaju... Gospodo! Čim se tica odvoji od svog jata i dođe u tuđe tamo nema nikakvog prava!“ AV, f.119, k.78

²³ Lički i banatski kolonisti u Aleksandrovu okupljali su se u zasebnim kafanama. Pokušaj zajedničkog okupljanja u drugoj polovini 30- tih godina 20. veka završio se sukobom. M. Cvetić, n.d, 96

²⁴ M. Micić, *Razvitak novih naselja u Banatu*

izgradnju škola, crkava, opštinskih zgrada, sokolskih domova u svojim naseljima, bušenje arterskih bunara i regulaciju samih naselja. Državne vlasti pojačavale su u njima nacionalno i državno osećanje, inače vrlo jako usled čina dobrovoljstva u srpskoj vojsci u Prvom svetskom ratu, kao osećanje zasebnosti i izabranosti u odnosu na socijalno-kulturno okruženje u koje su se doselili.“ Naša dobrovoljačka kolonija podignuta dičnim imenom našeg vojvode ovde na granici biće odbrandbena kula i straža Jugoslavije“ pisao je upravi Dunavske banovine u Novom Sadu 4.marta 1935. god. predsednik crkvene opštine iz kolonije Vojvoda Stepa doseljenik iz Drenovog Klanca, kod Otočca, Sava Žakula.²⁵“ Opkoljena sa svih strana manjinama ova kolonija je na vreme shvatila nacionalnu politiku i svoj zadatak“ pisao je takođe Dunavskoj banovini 1937. god. Mile Đekić, iz Štikade kod Gračaca, predsednik Sokolskog društva iz kolonije Banatsko Višnjićevo.²⁶ Kolonisti da bi ojačali identifikaciju svojih naselja prema spolja, ali i da bi homogenizovali naselja iznutra, davali su imena svojih kolonija po ličnostima iz dinastije Karađorđević (Banatsko Karađorđevo, Aleksandrovo, Aleksandrov Gaj) , po imenima srpskih vojskovođa iz Prvog svetskog rata(Vojvoda Stepa) itd. Velika zajednica ličkih kolonista na imanju A.Čekonića u okolini Velikog Bečkereka prvo je svom naselju htela da da ime „ Teslino“ ili „ Velebit“, ali je 1922.god. naselje dobilo ime Banatsko Karađorđevo jer je na taj način trebalo da ispolji privrženost kolonista vladajućoj dinastiji, ali i da bi se novo naselje homogenizovalo jer su u njemu bili naseljeni i kolonisti iz Bosne, Hercegovine, Crne Gore i Banata.²⁷ Promena prostora življenja seobom i pojačana „ nacionalizacija“ kolonista iz Like izražavala se kod većine njih između ostalog i pojavom da u potpisivanju u dokumentima agrarnih zajednica kojima su pripadali posle doseljavanja prelaze sa latiničnog na ćirilično pismo.

Jačanje nacionalne uloge kolonističkih zajednica u Banatu predstavljao je spoljašnji vid harmonizacije novih naselja koje je činila jugoslovenska država u skladu sa svojim državnim i kolonizacionim ciljevima u Banatu. Gradnja novog lokalnog identiteta stanovnika novih naselja bila je način da se partikularne zavičajne tenzije u njima snanje, a da se kolonisti identifikuju sa neposrednim prostorom svoga življenja(prostor kolonije). Identifikacija životnih problema kolonizacije povezivala je koloniste različitih

²⁵ AV, f.126/4 Prosvetno odeljenje Dunavske banovine 28 889/935

²⁶ AV, f.126/4 26 610/937

²⁷ M.Micić, *Iskušanje- živeti u koloniji*, 65

zavičajnih grupa u novim naseljima da zajednički organizuju život u koloniji. Gradnja kuća i javnih zgrada u novim naseljima predstavljali su vid nove vizuelne naracije koja je materijalno intezivirala identifikaciju kolonista sa prostorom svog novog življenja. Proces akulturacije doseljenika, tj. prilagođavanja kolonizacionom prostoru, kao i modernizacija kolonija bili su procesi koji su posle 1935. god. bili prisutni u svim banatskim kolonijama. Odrastanje prve generacije u novim naseljima posle 1935. god. omogućilo je prve oblike povezivanja različitih zavičajnih grupa u prepoznatljivu celinu i jačanje novog lokanog identiteta vezanog isključivo za prostor kolonije, ali ne i za širi prostor doseljavanja (Banat). Tako je na primer u koloniji Vojvoda Stepa, koju su naselili kolonisti iz 224 sela, i iz šest naseljeničkih grupa u periodu 1938- 1941 god. sklopljeno 98 brakova od čega 33 među pripadnicima različitih naseljeničkih grupa (ili 33,6%) U procesu prožimanja u ovoj koloniji najotvorenija je bila lička kolonistička grupa koja je učestvovala u 17 brakova između različitih zavičajnih grupa, a prva sledeća crnogorska naseljenička zajednica učestvovala je u 11 takvih brakova.²⁸ U koloniji Rusko Selo, koja je bila sastavljena od pet zavičajnih kolonističkih zajednica, u periodu 1922- 1941 godine sklopljen je 151 brak od čega 35 brakova sasupružnicima različitog zavičajnog porekla, ali je do 1930. god. bilo sklopljeno samo 9 takvih brakova. U međusobnom prožimanju u koloniji najotvorenija je bila lička kolonistička zajednica koja je učestvovala u 21 takvom braku.²⁹ Očigledno u procesu prožimanja kolonističkih zajednica u novim banatskim naseljima u četvrtoj deceniji 20. veka lička naseljenička zajednica bila je najotvorenija što može biti posledica njene izražene mobilnosti još pre procesa kolonizacije u Banat (potraga za poslom van Like, boravak u SAD).

Velika lička doseljenička grupa na imanju A.Čekonića 15. oktobra 1922. god. na jednom od naseljenih majura (Pal majur) održala je skupštinu Seljačkih veća sa delegatima sa 14 majura poseda A.Čekonića naseljenih ličkim kolonistima, prenoseći model organizacije Seljačkih veća pod okriljem M. Pribićevića i Jugoslovenske demokratske stranke u procesu seobe u Banat, na kojoj su uočeni svi problemi kolonizacije i kojom je ojačala unutrašnja solidarnost i organizacija članova ličke

²⁸ Arhiv Mesne kancelarije Vojvoda Stepa, *Knjiga venčanih 1938- 1941*

²⁹ Arhiv Mesne kancelarije Rusko Selo, *Knjiga venčanih 1922- 1941*

kolonističke zajednice.³⁰Lička kolonistička grupa tokom dalje kolonizacije (1922- 1941 god.) učestvovala je na posedu A.Čekonića u osnivanju tri velika kolonistička naselja:Banatskog Karađorđeva, Aleksandrova i Vojvoda Stepe u kojima je naseljeno 1.084 porodice iz Like sa oko 6.000 članova.Usled potrebe da se spreči plavljenje nadeljenog zemljišta 23. avgusta 1933. god. kolonisti iz Like formirali su vodnu zadrugu Aleksandrovo – Banatsko Karađorđevo, da bi članovi vodne zadruge iz Aleksandrova 16.aprila 1939. god. napustili vodnu zadrugu sa obrazloženjem „ da se samo radi u Banatskom Karađorđevu“.³¹Proces razvijanja novog lokalnog identiteta, po kojem svaka kolonija gradi svoju prepoznatljivost i formuliše svoje intrese vidljiv je u ovom primeru gde je razvoj kolonija formulisao lokalni intres i postavio ga kao primaran u odnosu na homogenost zavičajne grupe.

Kolonisti iz Like, uglavnom srpski ratni veterani – dobrovoljci, činili su u Banatu osnovnu kolonizacionu masu Kraljevine SHS(Jugoslavije), a na njihovoj kolonizaciji posebno su insistirali političari iz redova Jugoslovenske demokratske stranke Svetozar i Milan Pribićević.Usled loših uslova kolonizacije u procesu seobe jačao je zavičajni identitet ličkih kolonista koji se se međusobno pomagali da bi dosegli željeni egzistencijalni minimum.Jačanje osećanja zavičajnosti dovodilo je do konflikata niskog stepena različitih zavičajnih grupa koje su formirale 35 banatskih kolonija , a sukobi na zavičajnoj osnovi imali su za osnov pozicioniranje istaknutijih pojedinaca i zavičajnih kolonističkih grupa u novim banatskim naseljima.Lička kolonistička grupa pritom se najviše u procesu kolonizacije sukobljavala sa hercegovačkom i banatskom kolonističkom zajednicom.

Zavičajni partikularizam u novim banatskim naseljima sprečavao je homogenizaciju tih naselja koje je Kraljevine SHS formirala u funkciji zaštite jugoslovensko- rumunske granice i izmene etničkih odnosa u Banatu.Jugoslovenske vlasti, a sami kolonisti isticali su „ nacionalnu misiju“ kolonija stvorenih u Banatu između dva svetska rata a među kolonistima razvijale su osećanje njihove posebnosti i izabranosti u odnosu na zatečeno društveno okruženje.Problem kolonija bilo je i pitanje njihovog novog lokalnog identiteta, odnosno osećanje pripadnosti novom naselju. Novi

³⁰ *Narodni list*, 5. novembar 1922. god.

³¹ AV, f.140 Vodna zadruga Aleksandrovo- Banatsko Karađorđevo, a.j. 4, 14

lokalni identitet građen je postepeno poboljšanjem životnih uslova u banatskim kolonijama, okupljanjem kolonista različitog zavičajnog porekla oko gradnje institucija u kolonijama, opštom modernizacijom kolonija i odrastanjem prve generacije kolonista rođene u novim naseljima.

Izvori

Arhiv Jugoslavije- Beograd

-Fond Ministarstva za agrarnu reformu-

Arhiv Vojvodine- Novi Sad

- **Fond Savez agrarnih zajednica za Banat (1923- 1952)**
- **Fond Prosvetno odeljenje Dunavske banovine (1929- 1941)**
- **Fond Vodna zadruga Aleksandrovo- Banatsko Karađorđevo(1933- 1939)**

Istorijski arhiv –Zrenjanin

-Fond Komisija za likvidaciju agrarne reforme Vršac (1933- 1936)

Arhiv Mesne kancelarije Vojvoda Stepa

-Knjiga venčanih 1938- 1941

Arhiv Mesne kancelarije Rusko Selo

- Knjiga venčanih 1920- 1941

Štampa

-Narodni list(Veliki Bečkerek)-

-Politika(Beograd)-

Literatura

T. Avramović, Privreda Vojvodine 1918- 1929 s obzirom na stanje pre rata, Novi Sad, 1965

S.Bjelica, Radikali u Vojvodini 1919- 1929, Beograd 2005

M.Cvetić, Hronika Aleksandrova, Zrenjanin 1998

N.Gaćeša, Agrarna reforma i kolonizacija u Banatu 1918- 1941, Novi Sad 1972

M.Mićić, Iskušenje-živeti u koloniji, Banatsko Karađorđevo 2008

M.Mićić, Prve decenije trajanja, Zrenjanin 1997

M.Mićić, Razvitak novih naselja u Banatu 1920 – 1941, Novi Sad 2013

M.Mićić., Jedna kolonija u Banatu - formiranje ruskoselske kolonije 1920 – 1941, Rusko Selo- prilozi za monografiju, Rusko Selo 2012

Milan Mićić

Provincial Secretariat for Culture and Public Information, Novi Sad

MIGRATION AND IDENTITY – COLONISTS FROM LIKA IN BANAT (1920-1941)

Resume

Paper discusses complex identity-change of colonists from Lika who migrated to Banat between 1920 and 1941. These colonists, mostly Serbian war veterans and volunteers, made the core of all migrants in Kingdom SCS (Yugoslavia). Prominent politicians of the Yugoslav Democratic Party – Svetozar and Milan Pribićević – advocated vigorously the colonization of the Serbs from Lika in Banat.

Because of the poor conditions provided within the colonization process, home identity of the migrants from Lika began to develop. They were helping each other out in order to survive with basic provisions. Further development of the local identity led to low-level conflicts between colonizing groups that eventually formed total of 35 settlements in Banat; their conflicts, based on their home-identity, were actually driven in order to position leading individuals and specific home-groups in new Banat colonies. In most cases, colonists from Lika conflicted with those from Herzegovina and other parts of Banat.

This exclusive allegiance to one's own group in new surrounding proved to be an obstacle in process of homogenization of the colonies in Banat, formed and backed by Kingdom SCS in order to safeguard Yugoslav-Romanian border and change the ethnical structure of Banat in Serbian favor. Yugoslav authorities, as well as the colonists themselves, often stressed out national significance of these colonies, while further developing the sentiment of importance and self-importance, as well of precedence of the colonists in regard to their new social surrounding. Another major problem that appeared was the issue of the new identity, i. e. sense of belonging to a new settlement. This new identity began to develop through gradual life-improvement, gathering around institutions, general modernization and growing up of the first Banat-born generation of settlers.

Key words: Lika, Banat, migration, colonists, identity